

در طول تاریخ بشریت، کمتر انسانی وجود دارد که مانند پیامبر اسلام تمام خصوصیات زندگی اش به طور واضح و روشن بیان و ثبت شده باشد. خداوند متعال در قرآن کریم، کتابی که خود حافظ اوست^(۱) و بدون هیچ تغییری تا قیامت باقی است، با زیباترین عبارات و کامل ترین بیانات، آن حضرت را معرفی نموده و با عالی ترین صفات ستوده است. خداوند متعال می فرماید: «انک لعلی خلق عظیم»^(۲) ای پیامبر! تو بر اخلاقی عظیم استوار هستی «نیز می فرماید: «محمد رسول الله والذین معه اشداء علی الکفار رحماء بینهم»^(۳) محمد فرستاده خداست و کسانی که با او هستند، در برابر کفار سر سخت و در میان خود مهربانند.»

محققان، تاریخ نویسان و دانشمندان در ابعاد گوناگون زندگی حضرت محمد سخن گفته اند؛ اما ائمه علیهم السلام با نگاهی ژرف و دقیق سیمای آن شخصیت بی نظیر و دز یکتای عالم خلقت را به تماشا نشستند، به معرفی زندگی، مبارزات و آموزه های آن حضرت پرداختند. در این نوشتار بر آنیم تا گوشه هایی از زندگی و شخصیت حضرت محمد (ص) را از نگاه امام صادق (ع) به تماشا بنشینیم.

تولد نور

امام صادق (ع) به نقل از سلمان فارسی فرمود: «پیامبر

تو مبارک گرداند؛ چه نامی برای او انتخاب کرده ای؟ گفتیم: او را محمد نامیده ام. امام صادق تا نام محمد را شنید (به احترام آن حضرت) صورت مبارکش را به طرف زمین خم کرد و نزدیک بود گونه های مبارکش به زمین بخورد. آن حضرت زیر لب گفت: محمد، محمد، محمد. سپس فرمود: جان خودم، فرزندانم، پدرم و جمیع اهل زمین فدای رسول خدا باد! او را دشنام مدها کتک زن! بدی به او نرسان! بدان که در روی زمین خانه ای نیست که در آن نام محمد وجود داشته باشد، مگر این که آن خانه در تمام ایام مبارک خواهد بود.

سیمای محمد (ص)

امام جعفر صادق (ع) فرمود: امام حسن از دایی اش، «هند بن ابی هاله»^(۱) که در توصیف چهره پیامبر مهارت داشت، درخواست نمود تا سیمای دل آرای خاتم پیامبران را برای وی توصیف نماید. هند بن ابی هاله در پاسخ گفت: «رسول خدا در دیده ها با عظمت می نمود، در سینه ها مهابتش وجود داشت. قامتش رسا، مویش نه پیچیده و نه افتاده، رنگش سفید و روشن، پیشانی اش گشاده، ابروانش پر مو و کمانی و از هم گشاده بود... آن حضرت هنگام راه رفتن با وقار حرکت می کرد. وقتی به چیزی توجه می کرد، به طور عمیق به آن می نگریست. به مردم خیره نمی شد و به هر کس می رسید

برترین مخلوق حسین بن عبدالله می گوید: به امام صادق (ع) عرض کردم: آیا رسول خدا (ص) سرور فرزندان آدم بود؟ آن حضرت فرمود: قسم به خدا، او سرور همه مخلوقات خداوند بود. خدا هیچ مخلوقی را بهتر از محمد (ص) نیافرید.^(۱۸) امام صادق (ع) در حدیث دیگری فرمود: چون رسول خدا (ص) را به معراج بردند، جبرئیل تا مکانی با وی همراه بود و از آن به بعد او را همراهی نمی کرد. پیامبر (ص) فرمود: جبرئیل، در چنین حالی مرا تنها می گذاری؟ جبرئیل گفت: تو برو. سوگند به خدا در جایی قدم گذاشته ای که هیچ بشری قدم نگذاشته و بیش از تو بشری به آنجا راه نیافته است.^(۱۹)

معمربن راشد می گوید: از امام صادق (ع) شنیدیم که فرمود: یک نفر یهودی خدمت رسول خدا (ص) رسید و به دقت او را نگریست. پیامبر اکرم فرمود: ای یهودی، چه حاجتی داری؟ یهودی گفت: آیا تو برتری یا موسی بن عمران؟ آن پیامبری که خدا با او تکلم کرد و تورات و انجیل را بر او نازل نمود، و به وسیله عصایش دریا را برای او شکافت و به وسیله ابر بر او سایه افکند؟ پیامبر (ص) فرمود: خوشایند نیست که بنده خود ستایی کند ولیکن (در جوابت) می گویم که حضرت

پیامبر اکرم (ص) از نگاه امام صادق (ع)

احمد محیطی اردکانی

اکرم فرمود: خداوند متعال مرا از درخشندگی نور خودش آفرید.^(۴) نیز امام صادق (ع) فرمود: خداوند متعال خطاب به رسول اکرم (ص) فرمود: «ای محمد! قبل از این که آسمان ها، زمین، عرش و دریا را خلق کنم، نور تو و علی را آفریدم...»^(۵)

تثقا الاسلام کلینی (ره) می نویسد: امام صادق (ع) فرمود: «هنگام ولادت حضرت رسول اکرم، فاطمه بنت اسد نزد آمنه (مادر گرامی پیامبر بود. یکی از آن دو به دیگری گفت: آیا می بینی آنچه را من می بینم؟ دیگری گفت: چه می بینی؟ او گفت: این نور ساطع که ما بین مشرق و مغرب را فرا گرفته است... در همین حال، ابوطالب (ع) وارد شد و به آنها گفته چرا در شگفتید؟ فاطمه بنت اسد ماجرا را بازگفت، ابوطالب به او گفت: می خواهی بشارتی به تو بدهم؟ او گفت: آری. ابوطالب گفت: از تو فرزندی به وجود خواهد آمد که وصی این نوزاد خواهد بود.»^(۶)

نام های پیامبر

کلبی، از نسب شناسان بزرگ عرب، می گوید: امام صادق (ع) از من پرسید: در قرآن چند نام از نام های پیامبر خاتم (ص) ذکر شده است؟ گفتیم: دو یا سه نام. امام صادق (ع) فرمود: ده نام از نام های پیامبر اکرم در قرآن آمده است: محمد، احمد، عبدالله، طه، یس، نون، مزمل، مدثر، رسول و ذکر. سپس آن حضرت برای هر اسمی آیه ای تلاوت فرمود. نیز فرمود: «ذکر» یکی از نام های محمد (ص) است و ما (اهل بیت) «اهل ذکر» هستیم. کلبی! هر چه می خواهی از ما سؤال کن.

کلبی می گوید: از ابیبت صادق آل محمد (ع) به خدا سوگند! تمام قرآن را فراموش کردم و یک حرف به یادم نیامد تا سؤال کنم.^(۷)

برخی چهارصد نام و لقب پیامبر (ص) که در قرآن آمده است، را بر شمرده اند.^(۸)

عظمت نام محمد (ص)

جلوة نام محمد (ص) برای امام صادق (ع) به گونه ای بود که هر گانه مبارک آن حضرت به میان می آمد، عظمت و کمال رسول خدا چنان در وی تأثیر می گذاشت که رنگ چهره اش گاهی سبز و گاهی زرد می شد؛ به طوری که آن حضرت در آن حال، برای دوستان نیز نا آشنا می نمود.^(۹)

امام صادق (ع) گاهی بعد از شنیدن نام پیامبر (ص) می فرمود: جانم به فدایش. ابهارون می گوید: روزی به حضور امام صادق شرفیاب شدم. آن حضرت فرمود: ابهارون! چند روزی است که تو را ندیده ام. عرض کردم: خداوند متعال به من پسری عطا فرمود. آن حضرت فرمود: خدا او را برای

سلام می کرد. همواره هادی و راهنمای مردم بود. برای از دست دادن امور دنیایی خشمگین نمی شد. برای خدا چنان غضب می نمود که کسی او را نمی شناخت. اکثر خندیدن آن حضرت تبسم بود، برترین مردم نزد وی کسی بود که بیشتر مواصات و احسان و یاری مردم نماید...»^(۱۱)

اوصاف پیامبر در تورات و انجیل

خداوند متعال در وصف پیامبر (ص) فرمود: «الذین ءاتینهم الکتب یعرفونه کما یعرفون ابناءهم و ان فریقا منهم لیکتمون الحق و هم یعلمون»^(۱۲) کسانی که کتاب آسمانی به آنان دادیم، او را همچون فرزندان خود می شناسند؛ (ولی) جمعی از آنان، حق را آگاهانه کتمان می کنند.»

امام صادق (ع) فرمود: «بعر فونه کما یعرفون ابناءهم». زیرا خداوند متعال در تورات و انجیل و زبور، حضرت محمد (ص)، مبعث، مهاجرت، و اصحابش را چنین توصیف نمود: «محمد رسول الله والذین معه اشداء علی الکفار رحماء بینهم...»^(۱۳) محمد (ص) فرستاده خداست و کسانی که با او هستند، در برابر کفار سرسخت و شدید و در میان خود مهربانند. پیوسته آنها را در حال رکوع و سجود می بینی، در حالی که همواره فضل خدا و رضای او را طلبند. نشانه آنها در صورتشان اثر سجده نمایان است. این، توصیف آنان در تورات و توصیف آنان در انجیل است...» امام صادق (ع) فرمود: این، صفت رسول خدا (ص) و اصحابش در تورات و انجیل است. زمانی که خداوند پیامبر خاتم (ص) را به رسالت مبعوث نمود، اهل کتاب (یهود و نصاری) او را شناختند اما نسبت به او کفر ورزیدند؛ همان گونه که خداوند متعال فرمود: «فلما جاءهم ما عر جوا کفروا به»^(۱۴) هنگامی که این پیامبر نزد آنها آمد که (از قبل) او را شناخته بودند، به او کافر شدند.»^(۱۵)

خداوند متعال در قرآن کریم، در وصف پیامبر (ص) می فرماید: «و ما ارسلناک الا رحمة للعالمین»^(۱۶) ما تو را جز برای رحمت جهانیان نفرستادیم.» قرآن نیز می فرماید: «اشداء علی الکفار رحماء بینهم...» در برابر کفار سرسخت و شدید و در میان خود مهربانند.» این دو چگونه با هم جمع می شوند؟ توجه به این آیه برای طرفداری اندیشه تسامح و تساهل ضروری است. آیا ممکن است کامل ترین انسان که با کامل ترین کتاب آسمانی برای هدایت تمام جهانیان مبعوث گردیده است، در مقابل دشمنان دین هیچ عکس العملی جز مهربانی نداشته باشد؟ برای اداره جامعه دینی و بقای آن باید در مقابل دشمنان دین ایستاد. شدت عمل نسبت به کافران و مبارزه با آنها برای از بین بردن موانع هدایت، عین رحمت است.

آدم وقتی خواست از خطای خود توبه کند، گفت: «اللهم انی اسالک بحق محمد و آل محمد لما غفرت لی»؛ «خدایا، به حق محمد و آل محمد از تو می خواهم که مرا عفو کنی. خداوند نیز توبه اش را پذیرفت. حضرت نوح وقتی از غرق شدن در دریای سید، گفت: «اللهم انی اسالک بحق محمد و آل محمد لما انجیتنی من الغرق»؛ «خدایا به حق محمد و آل محمد از تو در خواست می کنم مرا از غرق شدن نجات بدهی.» خداوند نیز او را نجات داد. حضرت ابراهیم (ع) در داخل آتش گفت: «اللهم انی اسالک بحق محمد و آل محمد لما انجیتنی منها؛ خدایا! به حق محمد و آل محمد از تو می خواهم که مرا از آتش نجات دهی.» خداوند نیز آتش را برای او سرد و گوارا نمود.

حضرت موسی (ع) وقتی عصایش را به زمین انداخت و در خود احساس ترس نمود گفت: «اللهم انی اسالک بحق محمد و آل محمد لما امتنتی؛ خدایا! به حق محمد و آل محمد از تو در خواست می نمایم که مرا ایمن گردانی. خداوند متعال به او فرمود: لا تخف انک انت الاعلی»^(۱۷) ترس، مسلمان تو برتری.»

ای یهودی، اگر موسی (ع) امروز حضور داشت و مرا درک می کرد و به من و نبوت من ایمان نمی آورد؛ ایمان و نبوتش هیچ نفعی به حال او نداشت. ای یهودی! از ذریه من شخصی ظهور خواهد کرد به نام مهدی (ع) که زمان خروجهش عیسی بن مریم برای یاری او فرود می آید و پشت سر او نماز می خواند.^(۱۸)

سیاستمداری پیامبر (ص)

در عرف جهانی امروز «سیاست» را به معنای نیرنگ و دروغ برای کسب قدرت و سلطه بر مردم تعریف می کنند، اما «سیاست» در لغت به معنای «اداره کردن امور مملکت و حکومت کردن است.» خداوند متعال، پیامبر خاتم (ص) و جانشینان بر حق او ائمه معصومین را از بهترین سیاستمداران شمرده است. در زیارت جامعه، در وصف ائمه علیهم السلام که پرورش یافتگان مکتب نبوت هستند، آمده است: «واساسه العباد.»

فضیل بن یسار می گوید: از امام صادق (ع) شنیدیم که به بعضی از اصحاب قیس ماصر فرمود: خداوند عز و جل پیغمبرش را تربیت کرد و نیکو تربیت فرمود. چون تربیت او را تکمیل نمود، فرمود: «انک لعلی خلق عظیم؛ تو بر اخلاق عظیمی استواری.» سپس امر دین و امت را به او واگذار نمود تا سیاست و اداره بندگانش را به عهده بگیرد و سپس فرمود: «ما اتاکم الرسول فخذوه و ما نهاکم عنه فانتهوا»^(۱۹) آنچه را رسول خدا برای شما آورد، بگیرید و (اجرا کنید) و از آنچه نهی کرد، خودداری نمایید.»

زهد و وارستگی

حضرت محمد (ص) هرگز نسبت به دنیا و لذایذ زودگذر آن میلی نشان نداد و به آن توجهی نکرد. آن حضرت برای هدایت مردم و رساندن آنها به سعادت دنیا و آخرت، وارد عرصه سیاست شد. امام صادق (ع) می فرماید: روزی رسول خدا در حالی که محزون بود، از منزل خارج شد. فرشته ای بر او نازل شد. در حالی که کلید گنج های زمین را به همراه داشت، فرشته گفت: ای محمد، این کلید های گنج های زمین است. پروردگارت می فرماید: این کلیدها را بگیر و در گنج های زمین را باز کن و آنچه می خواهی از آن استفاده نما. بدون این که نزد من ذره ای از آنها کم شود. پیامبر فرمود: دنیا خانه کسی است که خانه (واقعی) ندارد. کسانی دور آن جمع می شوند که عقل ندارند. فرشته گفت: به آن خدایی که تو را به حق مبعوث نمود؛ وقتی در آسمان چهارم کلیدها را تحویل می گرفتم، همین سخن را از فرشته دیگری شنیدم.^(۲۰)

ابن سنان می گوید: امام صادق (ع) فرمود: مردی نزد پیامبر (ص) آمد، در حالی که آن حضرت روی حصیری نشسته بود که زبری آن بر بدن آن حضرت اثر گذاشته بود، و بر بالشی از لیف خرما تکیه نموده بود که بر گونه های گلگون هاش نفوذ کرده بود. آن مرد در حالی که جاهای اثر کرده را مسح می نمود، گفت: کسری و قیصر (پادشاهان ایران و روم) هرگز چنین راضی نمی شوند و بر حریر و دیبامی خوابند و تو (که سرور مخلوقات خدایی) بر این حصیر!

پیامبر (ص) فرمود: به خدا من از آنها برتر و گرامی تر هستم. من کجا و دنیا کجا؟! مثال زورگذر بودن دنیا، مثال شخصی است که بر درختی سایه دار عبور می کند؛ لحظه هایی از سایه درخت استفاده می کند و وقتی سایه تمام شد، از آنجا کوچ می کند و درخت را رها می کند.^(۲۱)

هیچ زمینه ای از زندگی پیامبر (ص) نیست، مگر این که امام صادق (ع) در آن زمینه سخنانی با ارزش دارد. در پایان، به ذکر خطبه ای از آن حضرت در توصیف پیامبر (ص) اکتفا می کنیم.

خطبه امام صادق در وصف پیامبر

بر بسیاری، وقار و مهربانی خدا سبب شد تا گناهان بزرگ و کارهای زشت مردم مانع نشود که دوست ترین و شریف ترین پیغمبرانش، یعنی محمد بن عبدالله (ص) را برای مردم برگزیند.

محمد بن عبدالله در حریم عزت تولد یافت، در خاندان شرافت اقامت گزید، حسب و نسبش آلوده نگشت، صفاتش را دانشمندان بیان کردند و حکیمان در وصفش اندیشه نمودند. او پاکدامنی بی نظیر، هاشمی نسبی بی مانند و بی ماندی از اهل مکه بود. حیاض او بود و سخاوت طبیعتش بر متانت ها و اخلاق نبوت سرشته شده بود. اوصاف خویش داری های رسالت بر او مهر شده بود تا آنکه که مقدرات و قضا و قدر الهی، عمر او را به پایان رسانید و حکم حتمی پروردگار، او را به سرانجامش منتهی ساخت. هرامتی، امت پس از خود را به آمدنش مژده داد. نسل به نسل از حضرت آدم تا پدر بزرگوارش، عبدالله، هر پدری او را به پدر دیگر تحویل داد. اصل و نسبش به ناپاکی آمیخته نشد و ولادت او با ازدواج نامشروع پلید نگشت. ولادتش در بهترین طایفه، گرامی ترین نواده (بنی هاشم)، شریف ترین قبیله (فاطمه مخزومیه) و محفوظ ترین شکم باردار (آمنه دختر وهب) و امانت دارترین دامن بود. خدا او را برگزید، پسندید و انتخاب کرد؛ سپس کلیدهای دانش و سرچشمه های حکمت را به او داد. او را مبعوث نمود تا رحمت برندگان و بهار جهانیان باشد.

خداوند کتابی را بر او نازل کرد که بیان و توضیح هر چیزی در آن است و آن را به لغت عربی، بدون هیچ انحرافی قرار داد، به امید این که مردم برهیز کار شوند. آن را برای مردم بیان کرد و معارف آن را روشن ساخت و با آن، دینش را آشکار ساخت و واجباتی را لازم شمرد و حدودی را برای مردم وضع نمود و بیان کرد. آنها را برای مردم آشکار نمود و ایشان را آگاه ساخت. آن حضرت در آن امور، راهنمایی به سوی نجات و نشانه های هدایت به سوی خداست. رسول خدا (ص) رسانش را تبلیغ کرد، مأموریتش را آشکار ساخت، بارهای سنگین نبوت را که به عهده گرفته بود، به منزل رسانید و به خاطر پروردگارش صبر کرد و در راهش جهاد نمود. با برنامه ها و انگیزه هایی که برای مردم پی ریزی نمود و مناره هایی که نشانه های آن را بر افراشت، برای امتش خیر خواهی کرد، و آنها را به سوی نجات و رستگاری فراخواند و به یاد خدا تشویق و به راه هدایت دلالت کرد، تا مردم پس از او گمراه نشوند. آن حضرت نسبت به مردم دلسوز و مهربان بود.

پی نوشت ها:

- ۱-حجر، آیه ۹. «انا نحن نزلنا الذکر و انا له لحافظون»
- ۲-قلم، آیه ۵
- ۳-فتح، آیه ۲۹
- ۴-مصباح الشریعه، ترجمه زین العابدین کاظمی، ص ۱۲۶. «خلقتی الله من صفوه نوره...»
- ۵-جلاء العیون، ص ۱۱
- ۶-همان، ص ۳۱
- ۷-بهار الانوار، ج ۱، ص ۱۰۱
- ۸-مناقب، ج ۱، ص ۱۵۰
- ۹-سفینه البحار، ج ۱، ص ۴۳۳
- ۱۰-بهار الانوار، ج ۱، ص ۳۰
- ۱۱-هند بن ابی هاله، فرزند حضرت خدیجه (س) از شوهر قبلی اش بود که در خانه پیامبر اسلام رشد و نمو نمود.
- ۱۲-بهار الانوار، ج ۱، ص ۱۶۷ و ۱۴۷ و ۱۴۸
- ۱۳-بقره، آیه ۱۴۶
- ۱۴-فتح، آیه ۲۹
- ۱۵-بقره، آیه ۸۹
- ۱۶-تفسیر نور الثقلین، ج ۱، ص ۱۳۸ و ۵، ص ۷۷
- ۱۷-انبیاء، آیه ۱۰۷
- ۱۸-اصول کافی، ترجمه سید جواد مصطفوی، ج ۲، ص ۳۲۵
- ۱۹-همان، ص ۳۲۱
- ۲۰-طه، آیه ۶۸
- ۲۱-بهار الانوار، ج ۱، ص ۳۶۶. به نقل از جامع الاخبار، ص ۹۸
- ۲۲-حشر، آیه ۴
- ۲۳-بهار الانوار، ج ۱، ص ۲۶۶
- ۲۴-بهار الانوار، ج ۱، ص ۲۸۲ و ۲۸۳

منبع: ماهنامه کوش، شماره ۴۰